

Telefonintervija ar Jensu Galšetu (Jens Galschiøt)⁸⁵

Agnese Baumanē (turpmāk AB): Jens Galšet, pēc Jūsu mākslinieciskajām performancēm un projektiem secinu, ka pamatjautājums Jūsu mākslā ir saistīts ar humānismu. Tāpat arī secinu, ka Jūs nošķirat humānismu no cilvēktiesībām (human rights). Vai Jūs varētu to paskaidrot?

Jens Galšets (Jens Galschiøt, turpmāk JG): *Jā, tā tas ir. Es nošķiru jēdzienu cilvēktiesības no filozofiskā jēdziena humānisms. Tomēr ir skaidrs, ka abi šie jēdzieni ir savstarpēji saistīti. Cilvēktiesības es izprotu kā sava veida starptautiski politisku likumu apkopojumu, uzsvāru liekot uz vārdu politisks. Turpretim humānisms ir filozofisks jēdziens (ko esmu pētījis padziļināti). Humānisms vērsas pie indivīda, pie atsevišķa cilvēka atbildības. Tādejādi var sacīt, ka iedvesmu savā mākslinieciskajā darbībā esmu guvis no filozofiski izprastā jēdziena humānisms. Turklāt mani mēdz dēvēt arī par „sentimentālo humānistu” (no dāņu val. *pladder-humanist*, vārdam piemīt nievājoša nozīme), tāpat par sava veida salkano humānistu.*

AB: Kādēļ Jūs dēvē par sentimentālo humānistu?

JG: *Esmu pārliecināts, ka Sērens Krārups (Søren Krarup)⁸⁶ mani tā dēvētu. Sērens Krārups uzskata, ka tiklīdz cilvēkam tiek atņemts augstākās instances pārstāvis (tāpat Dievs, reliģiskā dimensija), viņš nespēj izlemt, kas ir tikumiski pareiza un nepareiza rīcība, un līdz ar šo brīdi humānisms kļūst savā ziņā bezjēdzīgs, sentimentāls (pazaudē sevi).*

AB: Jūsu humānisms tāpat nesakņojas reliģiskajā humānismā?

JG: *Nē, es neesmu īpaši reliģisks, un mani nesatrauc tas, ka Sērens Krārups vēlas mani dēvēt par „sentimentālo plāpu humānistu”. Es uzskatu, ka humānisms, pretstatā „politisko cilvēktiesību kustībai”, ir jāattīsta, balstoties uz personisku vienošanos. Tāpat uz atsevišķa*

⁸⁵ Pirmoreiz dāņu tēlnieku Jensu Galšetu (*Jens Galschiøt*) uzrunāju 2009. gada aprīlī. Mākslinieks bija patīkami pārsteigts, ka rakstu savu bakalaura darbu tieši par viņu un viņa specifisko mākslu. Jens Galšets bija ļoti atsaucīgs un labprāt piekrita sniegt man interviju, kā arī iedrošināja mani zvanīt, ja saskaros ar kādām grūtībām sakarā ar kādu no viņa mākslas darbiem. 2009. gada 1. maijā es nosūtīju Jensam Galšetam *e-pastu* ar sagatavotajiem jautājumiem. 2009. gada 2. maijā ar Latvijas Kultūras akadēmijas dāņu valodas pasniedzēja Makša Suhr-Olesena (*Max Suhr-Olesen*) starpniecību intervijā tika veiktas nelielas korekcijas.

⁸⁶ Sērens Krārups (*Søren Krarup*, dzimis 1937. gada 3. decembrī) – dāņu garīdznieks un politiķis (no 2001. gada Dāņu Tautas partijas biedrs). Kopš 1990-to gadu beigām zināms kā Dānijas multikulturālās sabiedrības pretinieks un kritiķis, nikns kultūras radikālisma pretinieks. Pret tēmu imigranti, bēgļi un palīdzības organizācijas vērsas ar jēdzieniem dāņu nācija, kristietība un nacionālisms. Viņš uzskata, ka, balstoties uz cilvēktiesībām, indivīds paceļ sevi augstāk par Dievu, un ar šo vienošanos par cilvēktiesību likumu kā par absolūto patiesību, visi cilvēki tiek padarīti par elkiem. 2007. gadā, paužot savu attieksmi pret Islāmu kā totalitāru, politisku ideoloģiju, Krārups musulmaņu sievietes lakatus *Hijab* salīdzināja ar nacistu kāškrustu. No interneta: Søren Krarup. [tiešsaiste]. [skatīts 2009, 2. maijā]. Pieejams http://da.wikipedia.org/wiki/S%C3%B8ren_Krarup

cilvēka reakciju pret kādu citu, pret konkrētu cilvēku. Tādejādi personiskais humānisms ir dziļi izjūsts un izprasts. Es neticu Dievam, bet uzskatu, ka cilvēkam kā humānisma ideju atbalstītājam ir jāspēj „iejusties cita cilvēka ādā” un ir jāspēj atbilstoši izturēties pret šo konkrēto cilvēku.

AB: Kā Jūs izvēlaties tēmas saviem mākslinieciskajiem darbiem? Vai izvēle ir kaut kādā mērā saistīta ar šī brīža humānisma krīzi, vai arī tā saistīta ar Jūsu personisko pieredzi, piemēram, ceļojumu uz Indiju?

JG: *Atgriezīsimies pie pašiem pirmsākumiem! 1970-os gados, kad es vēl biju pavisam jauns, es kļuvu par „Ceļojošās Tautskolas” studentu. Šīs apmācības laikā mēs ceļojām uz Indiju, un varētu sacīt, ka Indijā es guvu milzīgu kultūršoku. Pēkšņi es aci pret aci sastapos ar cilvēkiem, kas savu dzīvi pavadīja visdziļākajā nabadzībā. Es uzsveru: visdziļākajā nabadzībā! Saprotais, ka skolas laikā es biju mācījies par notiekošo citās valstīs, un biju dzirdējis par pastāvošo nabadzību. Bet viens ir dzirdēt par nabadzību mācību stundās, bet kas cits ir satikt reālu cilvēku, kas dzīvo šādā trūkumā. Man bija tikai 17 gadu, un piedzīvotais Indijā satricināja manus uzskatus. Tas bija mirklis, kad es kļuvu par sociālistu. Es sāku domāt izteikti politiski, un daudzus nākamos gadus savu laiku veltīju politikai. Es iestājos Kreiso Sociālistu partijā (Venstresocialisterne), kas bija sociālistiski ļoti radikāla partija.*

AB: Bet es sapratu, ka politika Jūs principā neinteresē?

JG: *Tā tas ir. Šodien! Bet no 1970-iem līdz pat 1992. gadam – es pat varu dot aptuvenu gadu – es biju pilnībā pārliecināts, ka ir jāstrādā ar politiku, lai darītu pasauli labāku.*

AB: Kas Jums lika mainīt savus uzskatus?

JG: *Uz to es varu atbildēt gandrīz precīzi – Dienvidslāvijas kari, kas tieši sākās 1992. gadā. Sākoties šiem kariem, mēs visi kļuvām par lieciniekiem tam, kā kaimiņi nogalināja viens otru visnežēlīgākajos veidos. Un neviena no starptautiskajām, politiskajām sistēmām neko nedarīja, lai apturētu šos drausmīgos notikumus Balkānos. Tas bija laiks, kad es zaudēju jebkādu ticību tam, ka politika ir spējīga mainīt pasauli.*

AB: Kas tad var mainīt pasauli?

JG: *Uz to es nemācēšu atbildēt. Bet man politika ir mirusi, un man ir palicis tikai un vienīgi humānisms. Kā individuāla persona cilvēks var izdzīvot pasaulē, balstoties uz humānistisku domāšanu, cilvēks pret notiekošo var attiekties ļoti personiski, un tāpat personiski pret*

notiekošo var attiekties arī mākslinieks. Tādēļ es savā mākslā uzsveru nevis politisko, bet personisko uzskatu līdzdalību. Man politika ir mirusi.

AB: Kā tas ietekmēja Jūsu mākslu?

JG: *Tev jāsaprot, ka es runāju par procesu, par progresu jeb attīstību. Ticību politikai es zaudēju laika posmā no 1981. gada līdz 1992. gadam. Un šajos gados es strādāju tikai un vienīgi estētiskās mākslas jomā. Tev jau zināms: skaistu priekšmetu skulptūras, sieviešu skulptūras utt. Bet no 1992. gada un līdz pat šim brīdim, es strādāju pie mākslinieciskām performancēm, tātad nevis politiskām, bet gan humānistiskām performancēm. Es esmu humānists, nevis politiķis! Pamattēma manā mākslā ir humānisms. Strādājot pie darba „Mans Iekšējais Briesmonis”, es domāju par to, kā es – un kā atsevišķs cilvēks – kā mēs spējam pievērt acis uz tām šausmām, kas notiek pasaulē, kurā paši dzīvojam. Un šajā sakarā nepietiek vien ar to, ka tiek runāts par cilvēktiesībām kā par likumu apkopojumu, nepietiek ar „kaut kā” darīšanu tikai politikas jomā. Ir jārunā arī par personisko attieksmi. Tieši to es daru ar saviem projektiem-performancēm.*

AB: Un visbeidzot, vēlējos Jums jautāt par naudas attiecībām ar mākslu. Kur Jūs rodāt līdzekļus? Kas pārsvarā pērk Jūsu mākslas darbus?

JG: *Man vienmēr ir bijis viegli pārdot savu mākslu. It sevišķi estētiskās mākslas skulptūras. Ar grūtībām es saskāros, kad mēģināju piesaistīt līdzekļus savām performancēm. Tad es saskāros ar izteiktu pretestību. Kad es sāku strādāt pie performancēm, es pēkšņi nevarēju tām vairs atrast sponsorus. Tad es gandrīz bankrotēju. Vienu no saviem starptautiskajiem projektiem-performancēm es sāku ar nevērtīgiem čekiem un tukšu kontu. Bet šodien situācija ir jau uzlabojusies. Šobrīd es esmu iegādājies izbijušas fabrikas telpas netālu no Odenses, kur pie maniem projektiem strādā 15 cilvēki. Tā tas notiek, piemēram, ar manu jaunāko projektu „Septiņi Metri” („Seven Meters”).*